

HUSK
ÅRSMØDE/SEMINAR
DEN 22.-23. APRIL

DANSK FRILUFTSLIV

DANSK FORUM FOR NATUR- OG FRILUFTSLIV
VINTERFRILUFTSLIV
NR. 69, MARTS 2007, PRIS: 40 KR.

DANSK FORUM FOR NATUR- OG FRILUFTSLIV

www.danskfriluftsliv.dk

Formand:

Mads Brodersen, tlf. 64 48 15 85
info@friluftsskole.dk

Næstformand:

Peter Bentsen, tlf. 40 82 45 86
pbentsen@ifi.ku.dk

Kasserer:

Erik Jegsen, tlf. 64 72 26 73
jegsen@privat.dk

Sekretær:

Jesper Lind Nielsen
tlf. 51 51 42 04
thor_dk@hotmail.com

Flemming Mumm

tlf. 28 35 68 43
mumm@traeklatring.dk

Carsten Damsgaard

tlf. 74 68 11 34
cdamsgaard@gmail.com

1. suppleant: Søren Gerdes

tlf. 60 81 64 33
sorengerdes@hotmail.com

2. suppleant:

Mathilde Vædele Juel Jensen
tlf. 26 39 50 38
mathilde_juel@yahoo.dk

Redaktion:

Martin Johnsen (ansvarsh.)
tlf. 23 82 70 10
johnsenmartin@hotmail.com
Mads Brodersen
Terkel Berg-Sørensen

Annoncer:

Rasmus Simonsen,
tlf. 24 45 36 10
simonsenrasmus@gmail.com

Grafisk tilrettelægning:

Kristian Dueholm Jensen
tlf. 75 87 61 05
dueholm@gmail.com

Webmaster: Flemming Mumm

Friluftsbogklubben:

bogklub@danskfriluftsliv.dk

Forsidefoto: Martin Johnsen

ISSN 0909 – 0614

I n d h o l d

- 3 Formanden har ordet
- 5 Vinterlejrsliv
- 8 Skiløb i de sjællandske skove
- 10 Invitation til årsmøde og seminar
- 12 Danmark Ekspeditionen 1906-08
- 18 Tupilakker i rensdyrgevir
- 20 Verdens største bronzealderskib
- 21 Friluftsbogklubben
- 23 Boglisten

Foreningens formål

Foreningens formål er at skabe, udbygge og vedligeholde kontakt imellem personer, der arbejder med vejledning og undervisning i natur- og friluftsliv. Foreningen skal arbejde for at styrke danske naturoplysnings- og friluftslivstraditioner i samarbejde med vore nordiske nabolande med det formål at skabe harmoni mellem menneske og natur såvel som mellem mennesker.

Dansk Friluftsliv udgives af Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv og udkommer fire gange årligt:

nr. 70	juni.	2007	deadline	1. maj.
nr. 71	okt.	2007	deadline	1. sep.
nr. 72	dec.	2007	deadline	1. nov.
nr. 73	mar.	2008	deadline	1. feb.

Annoncering:

Det er muligt at annoncere i bladet. Prisen er 1500 kr. for en hel side og 900 kr. for en halv side. Kontakt den annonceansvarlige for yderligere information om formater og priser.

FORMANDEN HAR ORDET

Af Mads Brodersen

VINTEREN PÅ VEJ, ELLER PÅ VEJ TIL VINTEREN

Så kom den alligevel, vinteren. Den lod vente på sig denne gang, men den kom. Godt nok er det ikke den voldsomme isvinter, der er tale om, f.eks. tror jeg ikke, at isbryderne kommer af havn i år. Det tegner ikke til den store overisning. Det er heller ikke mange skidage eller ture på skøjterne, det er blevet til i Danmark i denne vinterperiode. På trods af svigtende minusgrader har vi alligevel valgt at lade dette nummer af »Dansk Friluftsliv« handle om vinter, og det der hører den til.

I skrivende stund sidder jeg selv i en bus, sammen

med et hold af vinterbekvemmelighedsflygtninge, på vej til 9 dage i Rondane i Norge. Den skal stå på diverse vinterfjeldsaktiviteter: fjeldskitur, isfiskeri, snehuleture, sæterhytteture og meget mere. I Rondane, som blandt andet danner rammen om Norges ældste nationalpark, og den sydligste vildrenstamme, er der lidt bedre garanti for en rigtig vinter, ligesom den gang da jeg var mindre (Poul Kjøller). Det er nemlig sådan, at der stadig kan findes lidt frost i de nordiske områder, selvom det generelt bliver varmere og varmere på jorden. Her vil jeg lige indskyde, at det ikke er mig, der er blevet et gammelt fjols med en voldsom hang til at forvrænge nutidens virkelighed og forherlige fortiden. Det bliver varmere, ingen tvivl om det. I år har det især været tydeligt. Vi har haft forårslignende dage allerede i januar og i december var jeg på den fineste sensommer kajaktur på Lillebælt. Mange trækfugle har ikke gidet bruge energi på deres sædvanlige vinterferie under sydlige himmelstrøg, og græsset gror stadig i haven. Bussen, jeg sidder i, er fyldt af de bedste forventninger om vinteraktiviteter og rigtig kulde. Alle ser frem til at komme ud i og mærke vinterfjeldet. De seneste meldinger vi fik, lige inden vi rejste, tydede da også på, at vi nok skal få vinteren at føle. Der blev meldt under -20° på rejsedagen, sol og nysne. Bedre kan det vist ikke blive.

MEDLEMSKAB

Medlemskab af foreningen
kan tegnes via kassereren.

Kontingentet er for 2007 følgende:

Almindelige medlemmer (1 blad): 250 kr.

Parmedlemskab (1 blad): 300 kr.

Institutionsmedlemskab (2 blade): 500 kr.

LIDT OM DANSKE VINTERUDSKEJELSER I UDLANDET

Mange efterskoler og højskoler tager hvert år på skirejser. Mange tager til traditionelle turiststeder, hvor de drøner op og ned ad de samme bakker i en uges tid. Der er ingen tvivl om, at alle, der besøger sådanne skisportssteder (som de jo hedder), har det sjovt, lærer noget nyt og kommer glade hjem. Alligevel benytter jeg ofte muligheden - hvis den byder sig - til at spørge de frie skolers skirejsere om f.eks., hvorfor de mener, det er vigtigt, at de unge mennesker bliver præsenteret for denne form for skirejser. Alle og enhver kan jo bestille en skirejse til et skisportssted og deltage i den uden nogen som helst forudsætninger. Hvori ligger vigtigheden i, at man tager på f.eks. højskole, og dermed kan komme på noget, der minder om en charterrejse?

Det kommer vist ikke til nogens overraskelse, hvis jeg melder ud, at jeg mener, at disse rejser er unødvendig aktivitet for en skole, som faktisk optager en god mulighed for at præsentere noget andet og mere. Vinterstudieturen kan jo bruges til at præsentere så mange andre aktiviteter end blot at drøne dernedad på slalomski. Jeg nævner i forrige afsnit nogle af dem. Udover de fysiske aktiviteter er der jo også en oplagt mulighed for at præsentere natur- og kulturvejledning i de besøgte områder.

Nogle af de svar jeg er blevet mødt med, handler om, at de unge ikke kan motiveres til f.eks. at deltage i en snehulestur, isfiskeri, eller en telemark-svinglektion, hvor man selv skal gå op igen. Det er dog ikke min overbevisning, at unge mennesker er så ensporede, som en sådan holdning vil gøre dem til. Tværtimod oplever jeg, at de gerne vil opleve nye og, for dem, anderledes ting.

Den, i forrige afsnit, beskrevne tur er nu afsluttet. Det var netop en tur, hvor der blev præsenteret en række forskellige aktiviteter, som alle har rod i Nordisk friluftslivstradition og i Nordisk kulturhistorie. Vi havde ikke protester eller problemer i forhold til deltagelsen. Tværtimod oplevede jeg unge som tog fjeldet ind, lige fra de -28° C over den storslåede nattehimmel, heldags fjeldturen til en tur i den lokale kirke (som i øvrigt er bygget, medens Norge var dansk). Alle fik de indtryk og oplevelser, som de med stor sandsynlighed aldrig får igen, og de var bevidste om det. Der var flere, der ærgrede sig over, at de ikke kunne nå alt. Det

er f.eks. ikke muligt både at isfiske, og at være på sæterhytteovernatning samme dag.

Der er altså efter min bedste overbevisning mulighed for virkelig at give mennesker mange gode og uforglemmelige oplevelser og læring i vinterverdenen, hvis man har modet til at gå lidt imod strømmen.

Der er naturligvis lige det ved det, at færdslen i vinterfjeldet kræver visse forudsætninger for lederne af turen. Imidlertid skulle det jo ikke være noget problem for os som friluftslivsledere. Det er jo netop os, der kan tage folk med ud i naturen, uden at der opstår unødige fare.

Så min opfordring til alle jer derude skal med dette nummer af »Dansk Friluftsliv« være: Drop skisportsrejserne og dyrk vinterfriluftslivet, tag andre med og giv dem de oplevelser, som de ikke kan købe hos ethvert rejseselskab. Vær til inspiration og oplysning via vores fælles virke, nemlig friluftslivet og alle dets muligheder.

God læselyst og god vinter.

Foto: Mads Brodersen

VINTERLEJRLIV

FRILUFTSVEJLEDER- UDDANNELSEN I KØBENHAVN

Af Peter Bentsen

Ofte forbindes vinterfriluftsliv med ski- og fjeldture til vore nordiske nabolande. Mange skoler, organisationer og institutioner har årlige ture til Norge og Sverige for at praktisere friluftsliv i vinterhalvåret. Formålet med denne korte artikel og billedserie er at introducere og eksemplificere, hvordan man eventuelt kan undervise, vejlede og formidle friluftsliv i Danmark om vinteren. Jeg vil redegøre for tankerne bag vinterlejrlevsmodul på friluftsvjeledeurduuannelseu i Købeuhavnu, som er en tur/et kursus for kommeuue uuevisere og vejlelere i natur- og friluftsliv. Artiklen og billederne er tæuktu som iuspiration til vinterfriluftsliv i Danmark til friluftsliv- og naturvejlelere, uuevisere på skoler og uueuannelseuinstitutioner, DFNFs medlemmer, private friluftslivfolk mm.

Vinterlejrlev er en del af de obligatoriske lejrlevsmoduler i friluftsvjeledeurduuannelseu. I kurset iugduu bl.a. en tur af en uges varighed til Thy. Idéeu til deue tur opstod for mere end 10 år siden. En del af tureus planlæguing og oplevelser bygger på kontrasten mellem basislejrue, hvor man bor og er mange folk tæt sammen, og de efterfølgende solotur i områeet omkring Hanstholum, hvor man er alene i 3 dage.

Det 1-årige studium i friluftsliv blev geueueført første gang i 1994/1995 ved deue daværeuee Danmarks Højskole for Legemsøvelser. Kurset og tureu til Hanstholum har eksisteret siden uueuannelseus start. Uueuannelseu er en efter- og videreueuueuannelse, der bl.a. skal give de studeueeue et bredt kendskab til friluftslivets muligheder uueu skiftende årstider og forskellige danske naturtyper. Fra starten har man valgt at prioritere præseutatioeu af og iufduørieu i danske naturområeuer. Jeg tror, at beslutuingeu om at prioritere danske natur- og kulturområeuer i uueuannelseu er og har været vigtig for uuevikliugeu af dansk friluftsliv forstået som friluftsliv levet og praktiseret i Danmark. Mange studeueeue fremhæver tureu som en øjeuåbuer for mulighederue i

Danmark hele året rundt. Før denne tur har vinterfriluftsliv kun været noget, man har dyrket i udlandet. Det er bl.a. andet én af grundene til, at vi ikke tager til Norge eller Sverige i forbindelse med vinterfriluftslivsmodulet (vinterfjeld i Norge er dog blevet et valgfrit tilbud i forbindelse med den seneste ændring af bekendtgørelsen for friluftsvejlederuddannelsen).

Lejrlivsmodulerne består af en række ture fordelt over hele året i forskellige biotoper.

Lejrlivsmodulerne gennemgår de traditioner og den historie, der ligger bag udvikling af lejrliv i Danmark. I forbindelse med turen til Hanstholm arbejdes der i lighed med uddannelsens andre ture med tre faser:

- 1) Forberedelse & planlægning
- 2) Tur & oplevelse
- 3) Erfaringsopsamling & efterbearbejdning.

Lejrlivsmodulerne bearbejder bl.a. naturforvaltning, bål, sanitære forhold, hygiejne, udstyr, småhåndværk, cykling, vandring, madlavning, kosttyper mm.

FRILUFTSLIV I DANMARK OM VINTEREN

Friluftsliv i Danmark om vinteren stiller nogle andre krav end andet vinterfriluftsliv andre steder i Norden. Det danske vinterklima er præget af meget stor omskiftelighed på grund af vores geografiske placering mellem Nord- og Sydeuropa - og mellem havet og kontinentet. Vejret i Danmark om vinteren er meget afhængig af vindretningen. Der er således skift mellem mildt og fugtigt vejr, der kan minde om en kold sommer eller tør, kold og klar frost. En ubehagelig mellemting er det kolde fugtige vejr med slud, tøsne, regn og evt. isslag. Man skal således i Danmark være forberedt på vidt forskellige situationer, der stiller forskellige krav til udstyr og påklædning. Turen/kurset har været placeret samme tidspunkt alle år i slutningen af februar/starten af marts. Vi har i løbet af årene oplevet alle former for vejr: Regn, blæst, slud, sne, frost mm.

HANSTHOLM OG THY

Landskabet i og omkring Hanstholmreservatet er helt unikt og meget karakteristisk pga. dets klitter, hede og skov. Klitlandskabet strækker sig i et 5-6 km bredt område langs kysten. Det består overvejende af kliterræn, men indimellem er der moser

og områder med hede. Det landskab, man kan se i dag, er ikke et naturligt landskab. Det ville have set anderledes ud, hvis mennesker ikke havde grebet ind. Havet fører store mængder sand op på stranden, og efterhånden som sandet tørrer, føres det videre med vinden ind over land og danner klitter. Hvis sandet ikke standses, kan der opstå sandflugt og vandreklitter. Hanstholm Vildreservat er et af de mange eksempler på et flyvesandsområde, der er blevet beplantet. Gamle skove, som findes andre steder i Danmark, eksisterer ikke i Thy. Træbevoksningen i dag består først og fremmest af de plantager og læhegn, som mennesker har plantet for at standse sandflugten. Hanstholm er et ideelt sted for de studerende til at opleve og sætte sig ind i et specifikt steds særegne natur, kultur og historie. Natur- og kulturformidling er en vigtig del af forberedelsen og indholdet på denne og andre ture på friluftsvejlederuddannelsen.

BASISLEJRLIV

I LAVVO OM VINTEREN

Som nævnt er en af turens pointer forskellen mellem oplevelsen af henholdsvis fælleslejren og soloturen. Vi vælger at bo og leve fælles i en lavvo i løbet af turens tre første dage. Lavvoen er et telt, der oprindeligt blev brugt af det samiske folk. Lavvoen er konstrueret til korte ophold og mange flytninger i løbet af et år (i modsætning til en tipi, der er konstrueret til lange ophold og få flytninger). Lavvoens forholdsvis lave tyngdepunkt gør den modstandsdygtig over for de hårde skandinaviske vinde. Få strukturer, med undtagelse af eskimoernes igloo, er lige så stabile mod vind og vejr. Lavvoens mange hundrede år gamle design reflekterer samernes kultur og samfund. Man rejste rundt i små grupper på bare én familie, og lavvoen er konstrueret så den let og hurtigt kan sættes op af bare en enkelt person uden de store udfordringer. Lavvoen er ideel til vinterfriluftsliv – man kan stort set gå al slags vejr i møde uden de store besværligheder. Madlavning, aktiviteter og overnatning kan alt sammen ske under samme tag. Vi forsøger så vidt muligt at bo, leve og sove sammen hele gruppen i løbet af de tre overnatninger fælleslejren varer.

AKTIVITETER I FÆLLESLEJREN

Når man bor, lever og laver mad under primitive forhold udendørs om vinteren, så går meget

af tiden med »daglig drift« i lejren: Der skal tørres brænde, laves mad, skoves rafter til lavvoen, hentes vand mm. Det betyder ofte, at der ikke er særlig meget tid til decideret undervisning og »program«. Samtidig skal man huske på, at det bliver tidlig mørkt. Vi plejer at sige, at friluftsliv er overskud på tid og mangel på ting, mens hverdagslivet er overskud på ting og mangel på tid. Det er ikke helt sikkert det gælder for vinterfriluftsliv i Danmark – det er snarere mangel på tid og mangel på ting.

Noget af det vi har gjort som en del af undervisningen og erfaringsopsamlingen har været vinter-sauna og -badning, røgning af fisk, orientering, småhåndværk mm. Endelig har vi tradition for at sætte fokus på temaet fortællinger og musik, dvs. alle skal fortælle en historie, som man har lært udenad eller synge en sang i løbet af turen. Det er hyggeligt, men samtidig en vigtig kompetence at have i forbindelse med fremtidige ture med andre som vejleder.

Det er ikke uproblematisk at bo, leve, spise og overnatte sammen med op til 25 mennesker i en lavvo i tre dage. Det kan give anledning til »lejr-kuller«, diskussioner, dårlig søvn mm. Nogle ser sikkert frem til at være alene og kan ikke vente med at komme af sted og være selvbestemmen-de.

SOLOTUR

For mange mennesker er det at overnatte uden-dørs mærkeligt.

For mange mennesker er det at overnatte uden-dørs og alene noget utænkeligt.

For mange mennesker er det at overnatte uden-dørs og alene om vinteren vanvittigt.

Men det kan være en del af jobbet som friluft-vejleder. Det er i hvert fald en god erfaring at have gjort sig. Det er bl.a. en af grundene til at soloturen er blevet introduceret og fastholdt siden ud-dannelsens start i 1994. Soloturen er som regel en stor oplevelse og vigtig erfaring for de friluft-studerende. Turen giver årsag til mange overvejel-ser (og bekymringer): Hvor langt skal jeg gå hver dag? (for at holde varmen, for at se så meget af landskabet som muligt eller evt. have en dag i ro?) Hvor meget kan jeg bære? (vand, mad og udstyr?). Hvor meget af turen skal jeg planlægge? (og hvor meget skal jeg give plads til eventyret og det ufor-udsigelige?)

Det er karakteristisk for soloturene, at man ople-ver utrolig meget. Der er tid til at se, høre, lytte og reflektere. Det er nok ikke helt forkert, når Tordsson skriver, at naturoplevelsen er omvendt proportional med gruppestørrelsen. Området er meget øde - ikke mindst om vinteren. I løbet af 2-3 dages vandretur kan man godt undgå at møde andre mennesker.

Efter solodøgnene mødes gruppen igen. Her går snakken livligt og alle har meget at fortælle. Vi tager en runde, hvor hver enkelt studerende be-skriver sin rute, sine oplevelser og ikke mindst re-fleksioner omkring det at være på tur alene.

Instituttet har et rigtig godt samarbejde med Thy Statsskovdistrikt, der er glad for brugen af deres areal hele året rundt. Distriktet giver os tilladelse til at bivakere og anvende stormkøkken i forbin-delse med soloturen. Vi har i flere år benyttet en af distriktets ansatte til naturvejledning i Bøgsted Rende i forbindelse med afslutningen af kurset og soloturen. Det er en god oplevelse at afslutte turen med en fælles aktivitet og få svar på evt. spørgsmål, der er opstået i løbet af vandreturene rundt i distriktet.

Billeder til artiklen er taget af studerende på friluft-vejlederuddannelsen: Martin Machado, Mikkel Sandorff Nordentoft, Johs. Odgaard, og Jesper G. Pedersen

SKILØB I DE SJÆLLANDSKE SKOVE

SKILØJPER I BALLERUP OG JONSTRUP VANG

Af Erik Mygind

Et spændende samarbejdsprojekt mellem Skov- og Naturstyrelsen, Ballerup Kommune og Københavns Skiklub skaber gode vilkår for vinteraktivitet i præparerede langrendsløjper.

Når sneen falder, vil op til 20 km løjper kunne benyttes i Ballerup Kommune samt Jonstrup Vang skoven, der administreres af Skov- og Naturstyrelsen. For meget få økonomiske midler og med en frivillig indsats skabes der mulighed for gode naturoplevelser og fysisk aktivitet i vintermånederne.

Sneen har de seneste to år ligget i rigeligt omfang og i længere tid end normalt i Danmark. Således kunne der i vinteren 2006 løbes på ski i en sammenhængende periode fra nytår og frem til marts på markerne mellem Ballerup og Jonstrup Vang og i skoven Jonstrup Vang.

De gode sneforhold har medført en stor aktivitet på ski i almindelighed, men også medført et mere formelt samarbejde mellem Københavns Skiklub, Ballerup Kommune og Skov- og Naturstyrelsen med henblik på at udvide tilbuddet om at løbe på ski i præparerede løjper. I forgangne vinter har mange i lokalområdet samt ski entusiaster fra orienterings- og skiklubber udnyttet denne mulighed for fysisk aktivitet og naturoplevelser.

PRÆPARERING AF LANGRENDSSPOR

For to år siden fik Københavns Skiklub tilladelse til at køre med snescooter for at præparere spor i både Jonstrup Vang og på Ballerup Kommunes markarealer mellem Frederikssundsvej og skoven. Skov- og Naturstyrelsen har endvidere tilladt at trække spor med snescooter overalt i Københavns Skovdistrikt til glæde for de mange ski-entusiaster. Foreløbig koncentrerer indsatsen om ovennævnte områder, men Københavns Skovdistrikt har yderligere tilbudt at trække spor langs hovedvejene i Hareskovene med traktor og anskaffe sporsætningsmateriel.

ØKONOMISK STØTTE

For i højere grad at kunne udnytte selv mindre mængder sne-fald slås græsset en enkelt gang om året de steder, hvor der erfaringsmæssigt forventes at ligge mest sne - typisk langs hegn og markskel.

Amtet har ydet tilskud til fældning og rydning af enkelte passager i skov på Ballerup Kommunes arealer samt opsætning af nye led, der skaber passager til skispor mellem de hegnede marker, hvor kvæg og får græsser om sommeren. Endelig rækker de økonomiske tilskud til udarbejdelse af løjpekort samt opsætning af informationstavler jf. nedenstående.

Løjperne består dels af klassiske skispor (kun til skiløbere), dels af et skøjtespor.

Skøjtesporet er et fladt sammentrykt snespor, som kan bruges af både skiløbere, gående og hunde.

Sporene er lavet af Københavns Skiklub i samarbejde med Ballerup Kommune.

Løjperne præpareres når forholdene er til det, og de sneryddes ikke. Friluftsrådet har efter ansøgning bevilget et tilskud til København Skiklubs indkøb af mere og bedre sporsætningsudstyr. Med sidste års investering i en snescooter kan der nu trækkes både klassiske spor og skøjtespor.

OPLYSNING PÅ NETTET NÅR SNEEN FALDER

Arbejdet med at køre løjper op baseres på frivilligt arbejde på samme måde som et tilsvarende og lige så omfattende projekt i Grib Skov i Nordsjælland. En gruppe frivillige snescooterførere fra Københavns Skiklub vil stå for løjpepræpareringen.

Der vil være mulighed for at søge oplysninger om hvilke løjper der er klar til skiløb på følgende hjemmesider: www.ballerup.dk, www.ks-ski.dk og www.sns.dk

LØJPEKORT OG INFORMATIONSTAVLER

Langrendsløjpernes placering i Ballerup fremgår af løjpekort placeret ved P-pladser, hvorfra løjperne kan nås. På centrale steder placeres 'vejбомме' med information og kort over området.

KLASSISKE SKISPOR OG SKØJTESPOR

Langrend omfattede frem til midten af 80'erne kun én stilart, nemlig klassisk teknik, og dette er også i dag den mest almindelige og mest kendte bevægelsesform. Diagonalgang, dobbelttag, dobbeltstavgang og fiskeben benyttes afhængig af terræntype, og fremdriften sikres ved at lægge fæstevoks under skienes midte.

Skøjteteknikken bliver imidlertid mere og mere populær, fordi erfaringer fra rulleskøjteløb relativt let kan overføres, skiene behøver ikke fæstesmøring og smøreproblemer undgås. Skøjteski kan behandles med en glidevoks (som alpin ski), og gør skiløbet let under alle temperaturforhold.

VIS HENSYN – DER ER PLADS TIL ALLE

Der vil blive præpareret spor til

skøjteteknik og klassisk teknik, når forholdene tillader til glæde for alle, der kan lide frisk luft og motion og den alsidige bevægelsesform langrend giver. Vi håber gående, hundeluftere og ridende vil vise hensyn og undlade at gå i de klassiske spor. De brede skøjtespor, der består af en sammentrykt og kompakt sneflade, kan derimod benyttes af gående og hunde, da de ikke på samme måde ødelægger skiløbet.

Vi håber alle vil vise gensidigt hensyn. Af hensyn til hundeejere og gående tilstræbes skisporene så vidt muligt placeret andre steder end traditionelt benyttede vandrestier over markerne, dvs. skiløjperne blot vil krydse disse her og der.

ARRANGEMENTER OG TILBUD

Motionsskiløb og konkurrencer for børn og voksne afvikles

engang imellem, når forholdene tillader. Disse aktiviteter vil ligeledes blive annonceret på København Skiklubs hjemmeside med angivelse af tid og sted. På længere sigt er det en ambition at kunne tilbyde interesserede undervisning i klassisk teknik og skøjteteknik.

For børnegruppen vil Dansk Skiforbund og KS kunne stille ski til rådighed kombineret med undervisningsekspertise og dermed flere gode oplevelser i sneen i perioder med stabilt sneføre.

Det er et fælles håb, at mange vil bruge og få fornøjelse af den nye 'skiarena' i smukke hvide omgivelser. Tilbage er der så blot at håbe på, at vi begunstiges af sne i årene fremover.

Denne artikel har tidligere været bragt i et lokalblad i Ballerup

Foto: Martin Johnsen

INDBYDELSE

Dato og sted:

22. - 23. april 2007 - DDS Holmen, Arsenalvej 10, 1436 København K og Center for Skov, Landskab og Planlægning, LIFE, KU, Bülowvej, 2000 Frederiksberg.

Program for den 22. april på Holmen:

Kl. 14 - 15 - Tjek-in og kaffe. Bogklubben har åbent.

Kl. 15 - 16.30 - Kajak i kanalerne, urban climbing og natur- og kulturvejledning på voldanlægget.

Kl. 16.30 - 18.30 - Årsmøde.
Mathilde er tovholder.

Kl. 19 - Middag.

Kl. 20 - 20.45 - Svend Ulstrup: »20 år med Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv. Fra udgangspunktet til urban climbing«.

Et historisk indlæg som oplæg til en diskussion af, hvor Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv skal hen de næste 20 år.

Program for d. 23. april på

Center for Skov, Landskab og Planlægning

Kl. 9.30 - 10.15 - Indskrivning og morgenmad.

Kl. 10.15 - 10.30 - Velkomst ved Mads Brodersen, formand for Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv samt Peter Bentsen, Center for Skov, Landskab og Planlægning, LIFE, KU.

»Hvilke muligheder og begrænsninger er der i forhold til anvendelsen af byens rum til friluftsliv? - Politiske udgangspunkter.«

Kl. 10.30 - 11.15 - Friluftsrådets satsningsområde »Byens Friluftsliv«.

Perspektiver på byens friluftsliv i fremtiden ved Erik Preisler, bestyrelsesmedlem i Friluftsrådet.

Kl. 11.15 - 12.00 Odense Plan 2009 - Strategien bag omdannelsen af Odense Havn ved rådmann Anker Boye, Odense Kommune.

Kl. 12.00 - 12.30 - Debat om formiddagens oplæg. Ordstyrer Peter Bentsen.

Kl. 12.30 - 13.30 - Frokost i LIFE's kantine.

»Hvilke aktører er involveret i byens friluftsliv, og hvilke dagsordner har de forskellige aktører? - Forskernes og planlæggernes synspunkt.«

Kl. 13.30 - 14.15 - »Forskning i byens friluftsliv - Rammer, Brug og Identitet.« Ved Thomas B. Randrup, Frank S. Jensen og Hans Jørgen Fisker, Center for Skov, Landskab og Planlægning, LIFE, KU.

Kl. 14.15 - 15.00 - »Bynære grønne områder som rum for udeundervisning og rekreation« - Naturen kan i langt højere grad være grundlaget for kultur og civilisation, så den bliver behandlet med respekt - smukke mennesker findes kun i smukke omgivelser! Ved Stadsgartner Kirsten Lund Andersen, Aalborg Kommune.

Kl. 15.00-15.15 - En kop kaffe og lidt sødt.

Kl. 15.15 - 16.00 - Paneldebat om det fremtidige byens friluftsliv: Paneldeltagere bl.a. fra Friluftsrådet, Skov, Landskab og Planlægning, Friluftsendannelserne, Københavns Havn, Københavns Kommune, Svend Ulstrup (Naturlivsskolen), HUR.

Seminarets formål er at skabe fokus på Byens Friluftsliv såvel politisk som praktisk. Indholdet vil bl.a. være centreret omkring følgende spørgsmål:

Hvilke muligheder og begrænsninger er der i forhold til: anvendelsen af byens rum til friluftsliv? Hvilke aktører er involveret i byens friluftsliv? Og hvilke dagsordner har de forskellige aktører?

Via seminaret ønskes det bl.a. at inspirere til anvendelse af byens rum til friluftsliv samt skabe udgangspunkt for en dialog mellem friluftsliv og naturvejledere, øvrige brugere af byens friluftsliv, politikere samt planlæggere og forvaltere.

Seminaret er arrangeret i samarbejde mellem Dansk Forum for Natur- og Friluftsliv og Center for Skov, Landskab og Planlægning, LIFE, KU. Seminaret støttes økonomisk af Friluftsrådet.

Pris for deltagelse i årsmøde og seminar er: 300 kr. som inkluderer overnatning, aftensmad søndag, morgenmad og frokost mandag. Deltager du kun søndag er prisen 150 kr. Deltager du kun mandag er prisen 150 kr. Disse priser er kun for medlemmer. Pris for ikke-medlemmer mandag er 400 kr. Medbring selv: Liggeunderlag, sovepose og evt. telt til at slå op på lejrgrunden. Der er også mulighed for at overnatte på gulvet indendørs. Husk også rotøj, hvis du vil med på kanalrundfart i kajak samt evt. klatreudstyr til urban climbing.

Seneste tilmelding er: 1. april 2007.

Tilmelding sker til Flemming Mumm via mailadressen: mumm@traeklatring.dk.

Betaling for årsmøde og seminar sker ved ankomsten.

DANMARK EKSPEDITIONEN 1906-08

Mylius-Erichsen

Jørgen Brønlund

Høgh Hagen

- EN AF DE VIGTIGSTE DANSKE EKSPEDITIONER NOGENSINDE

Af Steffen Holberg

Da jeg blev konfirmeret i 1962 fik jeg Ejnar Mikkelsens 'Farlig Tomandsfærd' i gave.

Det var her jeg første gang læste om Jørgen Brønlunds død. Det var en stærk oplevelse. At læse om den unge grønlander, der nåede frem til depotet på Lambert Land uden håb om redning. Om hvordan han byggede sin hule, spiste den sidste mad, svøbte klude om fødderne og derefter lagde sig til at dø. Han vidste, at han senere ville blive fundet af sine kammerater og lagde dagbog og kort klar, så resultaterne kunne nå hjem.

I de mange år siden da har jeg ofte sendt en tanke til Jørgen Brønlund.

De var 28 mand, der tog af sted. De tre af dem kom aldrig hjem. Foruden Jørgen Brønlund om-

kom Niels Peter Høgh Hagen og Ludvig Mylius-Erichsen, der var leder af ekspeditionen.

Mange andre har endt deres dage i Arktis, men det mærkelige ved denne historie er, at netop disse tre mænds død stadig optager folk verden over 100 år efter.

Måske er det, fordi vi kender begyndelsen og slutningen, men meget lidt derimellem. Og rigtig mange ting er tvetydige.

Allerede i 1909 drog Ejnar Mikkelsen af sted for at søge efter spor af de tre mænd og opklare, hvad der var hændt dem.

Ekspeditionens deltagere ville næppe selv have brugt ordet 'vinterfriluftsliv'. De levede under vilkår, som kun de færreste ville kunne klare i dag. Det var ikke vinteren, men tværtimod sommeren, der kostede dem livet. Alt grej var lavet af naturmaterialer og meget af det måtte de selv sy. Uld og skind var det vigtigste. Bukser og overtøj var lavet af 'Holmensklæde' - et

stærkt vadmél af uld, som flåden brugte. Alle havde strikkede islændertrøjer af uld. Sæl, hund og bjørn lagde skind til meget. Soveposer og underlag var af renskind. Alle der kender renskind, ved hvor meget det fælder. Det har derfor en begrænset levetid. Teltene var af bomuld. Kamikker på fødderne var det helt rigtige, så længe der var sne og frost. I smeltevand og på grus går de meget hurtigt til. Noget af det vigtigste i Arktis om vinteren er at skaffe drikkevand. Selv om der er ubegrænsede mængder af frosset ferskvand i form af sne og is, så er det ikke muligt at smelte nok væske ved kroppens varme alene. Dehydrering er den helt store fare. Til smeltning af is brugte man primus og petroleum. Når der ikke var mere petroleum brugte man 'flydetræ' - drivtømmer, som der var en del af langs kysten. Når man var ude, levede man efter det eskimoiske princip, om at al varme skal komme

indefra, og at man skal undgå at komme til at svede. Det gælder derfor om at hele tiden at holde sig i en jævn bevægelse. Begynder man først at fryse og sætter sig og kryber sammen, er man færdig.

Den 24. juni 2006 stod en gruppe folk samlet ved mindesmærket for ekspeditionen på Langelinie.

Det var en fin sommerdag - nøjagtig som for 100 år siden, hvor Mylius stod på broen af skibet 'Danmark' og vinkede med sin hat, mens han råbte: 'Vi kommer igen'.

Mylius kom aldrig hjem igen. Mylius var monoman - han var

så besat af sin idé, at alle andre hensyn måtte vige. Intet kunne standse ham. Hverken hensyn til venner eller økonomi. Det var det, der var hans bedrift, og det var det, der kom til at koste ham og hans to kammerater livet.

Uden Mylius' utrættelige energi var denne fantastiske ekspedition aldrig blevet til noget.

Målet var at kortlægge det sidste nordøstlige hjørne af Grønland, som var helt ukendt land.

Amerikaneren Peary havde berejst den vestlige og nordlige del af Grønland, som fik navnet Peary Land. To steder havde Peary bygget varder på de punkter, han var nået frem til.

Det ene sted var Navy Cliff ved bunden af en formodet bugt, som han kaldte Independence Bay, da han nåede frem sammen med nordmanden Eivind Astrup på Independence day den 4. juli 1892.

Det andet sted var Cap Clarence Wyckoff, som var det sydligste sted han nåede frem til på østsiden af Peary Land.

Grønlands østkyst var kortlagt af en lang række ekspeditioner af vidt forskellige nationaliteter. Langsomt havde man arbejdet sig nordpå og kortlagt kysten.

Mylius' tanke var, at det måtte være en national dansk opgave at fuldende kortet. Han var så-

ledes på genial vis i stand til at forene sine egne ambitioner om storslåede bedrifter med hensynet til nationen.

Det viste sig senere ved striden mellem Danmark og Norge om retten til Nordøstgrønland i 1933, at netop Danmark Ekspeditionen fik en afgørende betydning ved Den Internationale Domstol i Haag, hvor Danmark vandt sagen.

Mylius' ide var opstået på hans første og eneste tur til Grønland i 1902. Målet den gang var polareskimoerne nord for den koloniserede vestkyst. Denne ekspedition blev til med den samme maniske energi men sammen med Knud Rasmussen. Grønlænderen Jørgen Brønlund og maleren Harald Moltke var også med. Ekspeditionen endte

ikke som nogen succes. De fire mænd havde det svært sammen under deres lange ophold i det land, som senere blev Knud Rasmussens liv. Harald Moltke var døden nær af trikiner fra bjørnekød. Midt i det hele var Mylius så i fuld gang med at planlægge sit livsværk: kortlægningen af den sidste brik på østkysten.

Et internationalt problem i begyndelsen af århundredet var påstanden om 'Pearykanalen'. Da Peary stod på Navy Cliff, mente han at kunne se, at Peary Land var skilt fra resten af Grønland af et smalt sund.

Peary Land måtte så være en ø og derfor tilhøre USA.

For Mylius var det et af målene, at få afklaret om Pearykanalen eksisterede eller ej.

Skibet 'Danmark' var en tidligere norsk sælfanger, der blev købt til ekspeditionen.

Det var et godt og rummeligt skib og det nåede frem gennem pakisen til et sted ved land nordligere end nogen andre. Stedet fik navnet Danmarkshavn, og blev base for ekspeditionen i de næste to år.

Alt var gået efter planen og fra Danmarkshavn udgik en lang række slædeekspeditioner for at kortlægge og undersøge områderne.

Den 28. marts 1907 var alt klart til det helt store fremstød mod nord. I alt 10 mand med slæder fordelt på 4 slædehold drog af sted. Også denne del af ekspeditionen var godt planlagt med udlægning af en række af depoter undervejs. På vej mod

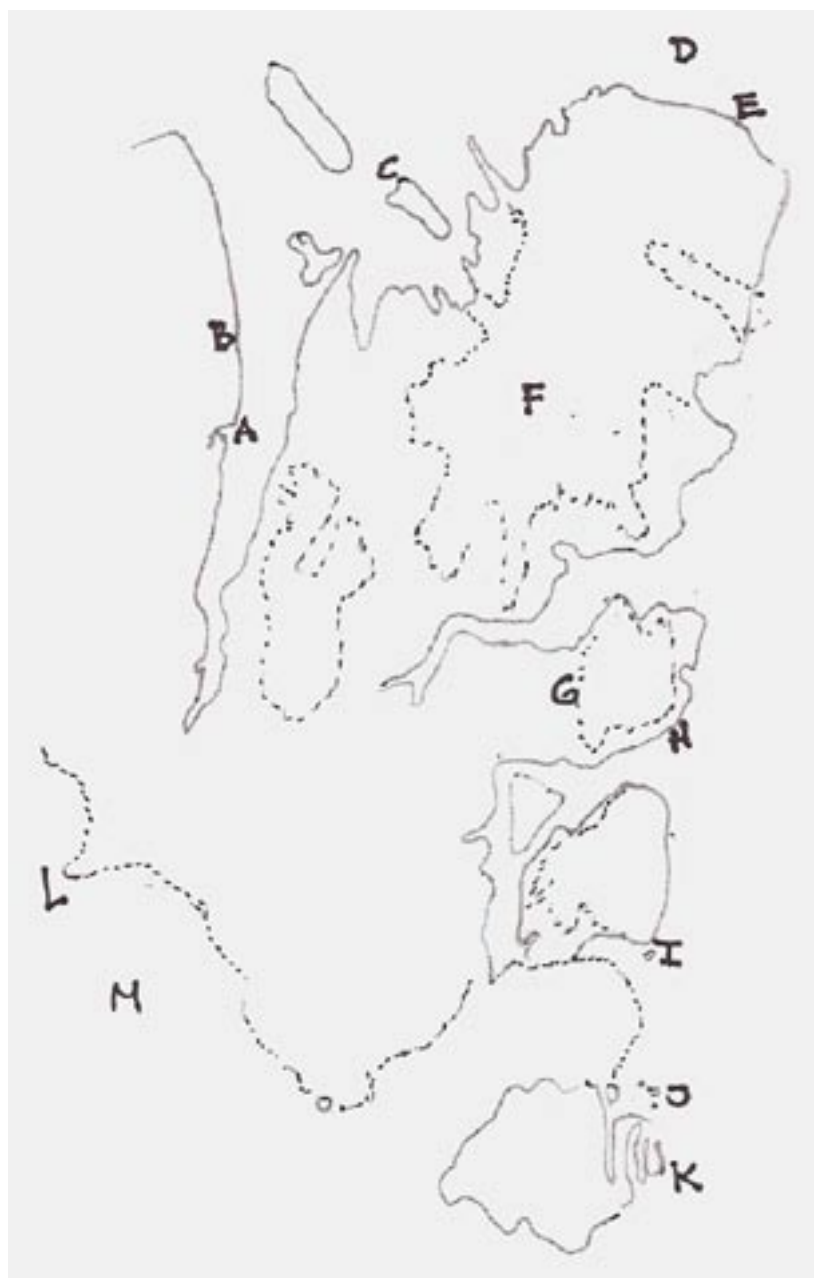
nord blev hjælpeslædeholdene gradvist sendt retur med særlige kortlægningsopgaver af de indre fjorde, der var lokaliseret på op-turen.

Da de forlod Danmarkshavn kendte de positionen på tre fikspunkter: Danmarkshavn, Navy Cliff og Pearys varde på Kap Clarence Wyckoff.

De var således hele tiden i stand til at bestemme deres position i forhold til disse tre punkter. De vidste, hvor de var, og hvor de skulle hen. Det svarer nogenlunde til vore dages GPS. Dette er vigtigt for at forstå de beslutninger, der blev truffet undervejs. Da slædehold 1 med Mylius, Hagen og Brønlund og slædehold 2 med J.P. Koch, Aage Bertelsen og Tobias Gabrielsen endelig nåede frem til Nordostrundingen den 1. maj, var situationen allerede kritisk. Ingen havde forventet at Grønland ville række så langt mod øst. Koch tilbød storsindet Mylius resten af provianten til den videre færd og tilbød selv at returnere.

Mylius afslog og afgjorde, at Koch skulle følge kysten op til Pearys varde på østkysten, mens han selv ville drage ind i Independence Bay med Navy Cliff som mål. Lykkedes begge dele ville hele Grønlands kystlinie være kortlagt og værket være fuldbåret.

Koch satte alt ind på at nå målet og nåede endda langt videre mod nord. Mylius kørte mod vest, men stod pludselig overfor et ukendt land, der gik nord-syd. Han valgte at følge landet sydover i den tro, at kysten førte ind til Navy Cliff. Meget hurtigt må han dog være blevet klar

Kortskitse over områderne fra Uhlebækkerne (A) i Danmarksfjorden til Brønlunds Grav på Lambert Land (K).

- A. Varden ved Uhlebækkerne. Afrejse 12.9.
- B. Det efterladte og manglende grej
- C. Det manglende depot på Dagmar Ø.
- D. Åbentvandsgrænsen. Grænsen for 1907 er ukendt.
- E. 81,30 depotet. Fundet af Mikkelsen og Iversen i 1910.
- F. Toppen af Flade Isblink. På dette sted er det muligt at se solen d. 19.10.
- G. Siriusdalen. Slædevej mellem Ingolf Fjord og Dymphna Sund.
- H. Depotet syd for Mallemukfjeldet. Fundet af Mikkelsen og Iversen 1910.
- I. Depotet på Bagatellerne. Udlagt af redningsholdet. Fundet af Mikkelsen og Iversen 1910.
- J. Eli Knudsens øer, hvoraf den sydligste ligger $2\frac{1}{2}$ mil fra Depotet. Kendt af SH 1.
- K. Depotet på Lambert land og Brønlunds Grav.
- L. Stedet hvor Mikkelsen og Iversen kom ned fra Indlandsisen den 13.05. 1910.
- M. Den anden mulighed for at se solen den 19.10.

Steffen Holberg, 2006

over, at de ikke kørte langs Peary Land, men her klapper fælden. Mylius var en mand, der ikke lod sig standse af virkeligheden. Det var det, der var hans styrke - og det var det, der blev hans svaghed. Han var ikke i stand til at vende om. Han måtte nødvendigvis nå til bunden af fjorden eller frem til Navy Cliff for at kende sandheden. Alt andet ville være utænkeligt. Det var det, han var rejst så langt for, og det var det, der om nødvendigt kunne koste livet, som han skrev det hjemme inden afrejsen. Til sidst opdager de blindgyden, og nu går det i al hast de 180 km mod nord for alligevel at prøve at nå ind til Navy Cliff langs sydsiden af Peary Land. Det var stort set slut med provianten. Det er her, at det helt usandsynlige sker: de møder Kochs hold,

der er på vej hjem! Dette sker på Kap Rigsdagen, hvor Danmarksfjorden og Independence Fjord mødes. Der har været skrevet meget om dette mærkelige møde. Koch havde løst sin del af opgaven men Mylius ikke. De aftaler at følges hjem til skibet, men næste dag skifter Mylius alligevel mening. Efter en tur op på fjeldet fastholder Mylius og Hagen, at de vil køre lidt længere ind mod Navy Cliff vel vidende, at de ikke kan nå helt derind. To dage mere og så vender de om. Men igen bliver Mylius fanget af sagen, og det er ikke muligt for ham at standse. De når frem til bunden af fjorden og konstaterer at Pearykanalen ikke eksisterer. Men i stedet for at skynde sig tilbage bruger de en masse tid på kortlægning og bygning

af varder. Al jagt slår fejl. De rejser til sidst en varde ved Hagen Fjord kaldet 'Slutstenen' som afslutningen på værket. Mange har ledt efter denne varde, og den blev først fundet i 1988 af Erik Jensen og Jens Erik Schultz. Slutstenen kom for alvor til at leve op til sit navn. Herefter var de tre mænds arbejde slut og desværre også senere deres liv. Det gjaldt nu om at få kort og oplysninger tilbage til skibet, men dette var ikke længere muligt på grund af varme og smeltevand. De måtte oversomre. Dette sker på vestsiden af Danmarksfjord, som de må ned i endnu en gang. Meget går galt og de må skyde mange hunde til foder. Alt i alt slipper de dog nogenlunde helskindet gennem sommeren, og den 12. september 1907 er de klar til at drage

FRILUFTSVEJLEDERUDDANNELSEN

1-årigt fuldtidsstudium
2-årigt deltidsstudium

CVU Nordjylland
tlf 98 14 02 00

DGI Karpenhøj
tlf 86 35 28 04

hjem fra 'Ulvebakkerne' midtvejs nede i Danmarksfjorden.

Mylius skriver denne dag i sin sidste varderetning: 'Alle ved godt helbred og med 7 hunde og 300 pund kød på slæden på vej mod nord for at følge yderkysten og depoterne tilbage til skibet'.

De havde egentlig tænkt sig at køre over Indlandsisen fra Danmarksfjordens bund, men kunne ikke på grund af åbent vand inderst i fjorden. Mikkelsen og Iversen finder denne varde i 1910, da de kommer til Danmarksfjorden sydfra over Indlandsisen. Man aner en optimisme hos Mylius og troen på, at det nok skal gå. Brønlund er desværre ophørt med at føre dagbog, men giver sig pludselig til kende igen den 19. oktober. Her beretter han, at de er på toppen af en bræ. Han skriver, at de kun har 4 hunde tilbage, da den 5. er blevet stanget af en moskusokse. Han slutter med, at 'Solen er alligevel ikke gået ned'. De har således fået et sidste syn af solen oppe fra bræen. Dette må have været en fantastisk oplevelse, og nok den egentlige grund til at Brønlund pludselig skriver. Solen må have givet dem nyt håb om at nå hjem.

Hvor de befandt sig denne dag, den 19.10. 1907, er der stor uenighed om. Vi ved, at de aldrig kom ud til yderkysten. Alle depoter her var urørte, da Mikkelsen og Iversen fandt dem.

Alt tyder på, at fra Ulvebakkerne kørte de som planlagt mod nord, men blev standset af åbent vand et eller andet sted ved Nordostrundingen. Her måtte de vende om, men hvad skete der så?

Mange har ment, at de kørte ned

til bunden af Danmarksfjorden igen og gik op på Indlandsisen der.

Ser man objektivt på dette, er der en række forudsætninger, der så skal være opfyldt.

Danmarksfjordens retning er væk fra kysten og betyder en omvej til Lambert Land på mere end 100 km. De skal bestige Indlandsisen syd for fjorden på det allermest utilgængelige sted. Hagen beskrev isranden her som ubestigelig. Mikkelsen, som kom ned her i 1910, anså det for umuligt at komme op. Oppe på isen skal de så efterfølgende nå næsten 200 km ud til deres sidste lejr med kun fire hunde med meget lidt proviant og brændsel til smeltning af vand. Chancerne for at opfylde dette er efter min mening lig nul.

Der er yderligere den pointe, at Hagens skitser viser, at de kendte en elvdal i den rigtige retning 60 km før end Indlandsisen. De ville naturligvis have valgt denne vej, men det ved vi, at de ikke gjorde ud fra Brønlunds dagbog. I så fald var de aldrig kommet op på nogen bræ og havde ikke set solen. Til gengæld var de muligvis nået hjem med livet i behold.

Men hvilken vej tog de så?

Brønlunds dagbogsnotat om soloplevelsen den 19. oktober er vores bedste spor.

Denne kan kun lade sig gøre to steder: på Indlandsisen syd for Danmarksfjorden og på toppen af 'Flade Isblink', der som navnet siger, er en ret flad bræ lige syd for Station Nord. Mikkelsen og Iversen kørte med lethed op og ned her i 1910. Hvis det var mig, der skulle vælge mellem disse to muligheder, ville

jeg ikke være i tvivl. De kender nu kortet. De ved, at der højst er 100 km mod syd over bræen, som de tror er en del af Indlandsisen. De ved, at der går fjorde ind fra yderkysten uden dog at kende disse nærmere. Selv om der måtte være åbent vand ved yderkysten, kan der være farbar slædevej længere inde i fjordsystemerne. De ved fra opturen, at der er jagtmuligheder her. Hvem ville ikke vælge denne løsning frem for en lang omvej ned i Danmarksfjord, og så alligevel skulle en ukendt tur over Indlandsisen?

Dette er historien i korte træk, men gåden er stadig ikke løst.

Den 15. november er det slut for Hagen og kort efter også for Mylius. De endte deres dage på havisen et sted ude i 79-fjorden. De nåede en strækning på mere end 500 km på 64 dage - en ufattelig præstation af mænd, der knap nok havde fodtøj. Den sidste tredjedel af vejen til skibet var mere, end de havde kræfter til. Vi kan takke Jørgen Brønlund for at deres resultater nåede hjem. Inden han lagde sig til at dø lagde han kort og notater til rette i en flaske, han havde fået af Koch. Inderst inde vidste han nok, at det ville blive Koch, der fandt ham.

Man kan læse mere om Danmark Ekspeditionen på temasideerne på www.arktiskinstitut.dk.

Portrætbilleder er tegnet af Achton Friis.

Foto: Mads Brodersen

TUPILAKKER I RENSDYRGEVIR

Tekst og foto:

Peter Finn Andersen

I mange år har jeg kombineret friluftslivet med håndværksmæssig produktion. De genstande, der har set dagens lys, har overordnet haft en nytte-værdi. Utallige knive, træskeer, ildstål og flettede kurve i pil har set dagens lys. En kano og et par kajaker er det også blevet til. Stor er glæden ved at konstatere at selv gjort er vel gjort – at tingene fungerer i praksis. Men den æstetiske værdi af genstande frembragt af naturens egne materialer er også væsentlig for oplevelsen. Gennem tildannelsesprocessen lærer jeg materialets muligheder at kende – og i flere

tilfælde har jeg valgt at arbejde skulpturelt. Her har jeg bevidst fokuseret på formsproget og den historie, jeg kan få tingen til at fortælle.

Fra tidligere rejser i Grønland har jeg hjembragt materialer, som har tiltalt mig. Tænder fra moskusokser, halvædelstene, sten skuret af is og hav og rensdyrgevire. Ofte får tingene lov til at tale deres helt eget sprog, som de er skabt af naturen – men af og til vælger jeg at bearbejde materialet for at finde en anden udnyttelse af dette.

Mange af mine gevire er skåret op for sidenhen at blive til knivskæfter eller gendigtninger af tupilakker, således som vi kender dem i dag – som et lille

stykke kunsthåndværk, udskåret i tand eller gevir.

Sådan så en tupilak ikke oprindeligt ud.

De nuværende tupilakker, der sælges som souvenirs til de besøgende, er et forsøg på at vise os, hvordan en virkelig tupilak så ud. Kopier af tupilakker begyndte at se dagens lys for omkring 100 år siden, da folk i Østgrønland skulle vise danskere, hvordan de så ud. Det var svært at forklare, så i stedet blev modeller udskåret.

Den ægte tupilak var et ulykkesdyr. Et væsen sammensat af forskellige dele fra mennesker og dyr, som blev gjort levende og derefter sat efter sit offer.

Før kristendommen vandt ind-

pas i det grønlandske samfund, var usynlige dræberånder, tupilakker, et led i grønlændernes magiske forestillinger. En tupilak blev skabt med det formål at forvolde et andet menneske ondt og i yderste konsekvens dræbe det.

Troen på tupilakker var stor. Angsten for de almægtige ukendte kræfter, sult og sygdom var en del af livet, og det var angsten for tupilakker også.

Kun kyndige personer, åndema-nerne, beskæftigede sig med at frembringe tupilakker. De blev til i dyb hemmelighed og bestod som nævnt af dele fra mennesker og dyr – helst noget fra et barnelig – der bindes sammen ved brug af tommelfinger og pegefinger. Bruges andre fingre mister tupilakken sin kraft. Som muskulatur kan bruges tørv, og til sidst pakkes det hele ind i et slidt brikkeskind, hvorefter det bringes til live af dets skaber. Mange ulykker er blevet opfat-

tet som værende forårsaget af tupilakker. Hvis f.eks. en fanger var gået ned med sin kajak, mente man, at han nok havde harpuneret en tupilak, der trak kajakken ned.

Der er med andre ord et kulturhistorisk spring frem til nutidens tupilakker, der henvender sig til et købedygtigt publikum. De bedste lever i kraft af godt håndværk og en underfundig æstetisk udstråling.

Mine tupilakker er inspireret af denne historie- og billedverden, som jeg fascineres af – og samtidig forsøger at give mit eget udtryk.

Jeg starter med at skære en passende længde af et gevir. Gevir er nemt at bearbejde og meget let tilgængeligt i forhold til f.eks. kaskelottand, som ikke mere må anvendes. Den nederste, fortykkede del af geviret – rosenkransen - udgør tupilakkens toppunkt. Materialet er her forholdsvis hårdt og kompakt og

ikke så porøst som længere ude. Nu tegner jeg konturerne af ansigter, hænder, ben m.v., hvorefter jeg ved hjælp af deкупørsav og bor fjerner større partier af materialet.

Den videre bearbejdning foregår med rasp og ved brug af en række nålefile i forskellige former. Det er godt at have et større udvalg, da det hermed bliver nemmere at kæle for detaljen. Arbejdet er tidskrævende, men det er en del af charmen. Du og din tupilak når at lære hinanden godt at kende under arbejdsprocessen.

Tupilakkens øjne har jeg lavet af en stump moseeg, der er snittet til som små træpløkke og tilpasset de forborede huller. Hullerne har fået en dråbe lim, hvorefter pløkkene er banket i, og det overskydende savet fra.

Horn tilpasses de borede huller, således at hornene er let kileformede og derfor kan bankes på plads.

Til finere detaljer, tænder f.eks., kan spidsen af en kniv gøre gavn.

Den færdige tupilak viser tydeligt, hvoraf den er skabt. Gevirets karakteristiske form er intakt, og inde i den er der i bedste fald opstået en form for liv.

Til sidst pudses tupilakken efter med fint sandpapir - og får den endelige finish med en roterende kludeskive med polerpasta.

Og i modsætning til sine gamle brødre og søstre er der ikke ondt skabt i den.

De sidst tilkomne tupilakker indgår i en familie af ligesindede. Selvom de alle er forskellige, taler de samme sprog.

VERDENS STØRSTE BRONZEALDERSKIB

FRILUFTSLIVET I DEN KULTURHISTORISKE FORSKNINGS TJENESTE – BYGNING AF VERDENS FØRSTE OG STØRSTE BRONZEALDERSKIB

Friluftslivet gør sig nyttig i mange af samfundets opgaver fra sundhedsforebyggende tiltag til natur- og miljøforståelse. Men også på andre områder kan friluftslivet gøre sig i en dybere forståelse af vor egen kulturhistorie.

Vi er ikke blot de vikinger, vi oftest ynder at spejle os i – en periode som kun varede nogle få hundrede år, vi er meget mere og den indsigt kan friluftslivet være med til at løfte sløret for.

I Odsherred har vi startet byggeriet af *verdens første og største bronzealderskib* i mere end 2.500 år. Et skib der bliver 25 m langt med plads til en besætning på 42 mand.

Vi aner faktisk ikke, hvordan den tids skibe så ud, men vi har de flotteste om end meget tunge arbejdstegninger fra Odsherred, der skal danne baggrund for dette skib.

Her er tale om helleristningsstenen fra Engelstrup, der i nordisk sammenhæng har været enestående, da den viser til imponerende skibe og aktive mennesker.

Vi laver ikke et fantasiskib, men bygger det efter vores forestillingsevne baseret på de historiske kendsgerninger vi har. Stenalderens periode viser til stammekanoer, udhulede eger, selvom der var flest i lind og el-

letræ. De blev padlet frem. Vi har padlet kanoer i Danmarks-historien frem til et sted mellem år 0 og år 400 efter vor tidsregning. Først da blev årer og sejl til både og vikingeskibe.

Vi har et jernalderskib på 19 m fra Als, som blev ofret som krigsbytte nogle århundrede før vor tidsregning. Det blev padlet af over 20 mand.

Mellem stenalderen og jernalderen ligger bronzealderen. Netop den tid hvor klimaet var varmt og tørt, og hvor solen var genstand for gudsdyrkelse. Solen blev trukket over himlen af en hest og senere sejlet på et skib gennem dødsriget om natten.

Solvognen, vort fineste kulturklenodie, er fra Odsherred, og den kommer tilbage på en kort visit til sin rette plads d. 5. maj 2007.

Den dag skal bronzealderskibet søsættes ved en stor fest!

Byggeriet forestås af frivillige, som kan vise til at håndværk og friluftsliv hånd i hånd kan være med til at formidle vores kultur-

arv. Projektet ledes af kyndige vejledere i friluftsliv med håndværk som en del af deres daglige ballast.

Efter et stort forarbejde gennem 1 ½ år er skibets bygning igangsat. Det foregår på Odsherreds Kulturhistoriske Museum. Gennem hele perioden og særligt intensiveret under påsken, vil der blive støbt i bronze, ristet, bundet, surret, og snittet i træ så folk kan glædes over at vi fra friluftslivet kan forestå en opgave i "eksperimentel arkæologi" og fornøjes over i fremtiden at kunne drage på farefulde færdier ind til de ukendte egne af landets hemmeligheder, og i de kendte farvande af i dag.

Alle kan være med til at bygge på skibet. Kontakt kan skabes ved at klikke sig ind på www.bronzealder.dk, så får du de nødvendige oplysninger.

Håber vi ses.

*Svend Ulstrup
(byggeansvarlig for projektet)*

Foto: Svend Ulstrup

FRILUFTSBOGKLUBBEN

Af Søren Gerdes

Som tidligere beskrevet er udbuddet af kajakbøger på dansk ikke overdrevent.

Den engelske kajakmand Bill Mattos har skrevet en omfattende bog for kano- og kajakfolket.

Bogen hævder at dække alle niveauer både på fladt vand og fos.

Merete Klinkvort har oversat den til dansk, og måske gjort den lidt mere tilgængelig for det danske friluftsfolk. Tue Kristensen anmelder bogen.

»Ud med ungerne« er skrevet til forældre, pædagoger og ikke mindst børn, der savner ideer og inspiration til hvad man kan lave ude i den fantastiske natur.

Målgruppen er de 6-10 årige børn, og det skorter ikke på fantasirige lege og aktiviteter, der kan laves på alle tider af året.

Bogen er anmeldt af Mads Brodersen.

DEN STORE BOG OM KAJAK OG KANO

Af Bill Mattos – konsulteret af Andy Middleton. Oversat af Kirsten Klinkvort.

Udgivet af Atelier

Anmeldt af Tue Kristensen

Denne bog må siges at være det bedste forsøg, der indtil videre er gjort for at udgive en bog med dansk tekst om kajak og kano. Forsøget er godkendt, men steder i bogen er det tydeligt, at denne bog er oversat fra moderbogen »The Practical Handbook of Kayaking and Canoeing« af samme forfatter. Den afviger på

ingen måde fra denne bog. Det er for så vidt i orden. Dog betyder det, at oversættelsens svære kunst nogle steder fremgår tydeligt. F.eks. under beskrivelsen af Vrikketaget (Sculling Draw). Dette tag bliver oftest beskrevet som 8 tals tag. Det er i hvert fald det ord som havkajaksamarådet anvender, og det kan være med til at skabe forvirring om teknikkerne. På den anden side er det jo blot ord. Hvis man viser vrikketaget, er der ingen tvivl om, hvad det kan bruges til. Hovedvægten i bogen er på kajakdelen, hvilket kommer til udtryk i, at der er flest billeder af kajakker, og at teksten gør mest ud af at beskrive færdighederne for kajak.

En faktor ved bogen, som jeg er meget begejstret for, er den sidste del af bogen, der beskriver vind, vejr, bølger, sikkerhed, padling rundt i verden, forskellige discipliner og sidst men ikke mindst medicinsk viden for padlere.

TRADITIONEL OPBYGNING OG FLOTTE FOTOS

Kom godt i gang, teknikker og padletag, padling i whitewater

I FORBINDELSE MED UDSENDELSE AF KONTINGENT ER FLERE GIROKORT KOMMET RETUR. KASSEREREN EFTERLYSER DERFOR FØLGENDE MEDLEMMER:

Jesper Henriksen, 5700 Svendborg

Bente Poulsen, 3952 Ilulisat, Grønland

Jens Amundsen, 2200 København N

Jacob Funch, København

Sune Andkjær Madsen, Inderøy, Norge

Har du oplysninger om ny adresse, så mail/skriv til kassereren Erik Jegsen

på åbent hav og til sidst avanceret padling til forskellige discipliner er kort fortalt det, som bogen indeholder. Der er en del sider om færdigheder i white-water, og det kan diskuteres, om det er relevant for danske forhold – farvandet i Danmark egner sig nok mest til havkajak. Det er et glimrende afsnit med en masse flotte aktionprægede fotos, og da mange ikke har langt til Sverige, Norge eller England, er det i orden, at det er med. Desuden er det en stor del af kajakdisciplinen, og kan være en udfordring for dem, som gerne vil gøre brug af padleteknikkerne under ekstreme forhold.

Billederne i bogen er virkelig flotte. Det er imponerende, hvordan det er lykkedes at skabe bevægelse i mange af billederne. Når det er sagt, er nogle af de billeder, der viser padleteknikker ikke så gode, som jeg kunne ønske. F.eks. er kropsrotationen ved visning af træktaget ikke så stor, som man kunne ønske.

TIPSBOKSE OG TJEKLISTER

Bogen indeholder mange gode overvejelser om bl.a. sikkerhed, vejr og vind, udstyr, og teknikker. Flere steder i bogen er der placeret tipbokse og tjeklister, der virker rigtig godt i kombination med tekst og billeder. En meget god detalje, som andre bøger mangler. F.eks. er der til alle padletagene en boks med tips til, hvordan man optimerer taget, og hvornår det bruges samt en tjekliste til forberedelse af en tur og om, hvordan spraydækket skal passe til kajakken. Endelig er der et helt afsnit om opvarmning og vigtigheden

af at have en god grundform med kommentarer til at overveje egen form og færdigheder inden sæsonstart.

Det samlede indtryk af denne bog er, at den kan anbefales til alle, der har interesse i at ro kajak og kano. Brug denne bog som inspiration til at blive bedre og hop så ned i kajakken eller kanoen og prøv det på vandet.

UD MED UNGERNE

*Friluftaktiviteter for børn
Af Jens Morten Frederiksen
171 sider.*

Udgivet af 55° Nord A/S

Anmeldt af Mads Brodersen

Bogen indledes kort med et par sider, hvor der er forord og en lille anvisning om at passe på naturen.

Bogen indeholder en masse gode konkrete ideer til aktiviteter ude med såvel børn på skolen, i institutionen, som på familieturen.

Indholdet kan minde lidt om den kendte hjemmeside »skoven i skolen« (som det kan anbefales, at der ofres et besøg på). Således kan det jo siges, at der med udgivelsen af bogen ikke er tale om den store opfindelse. Men det gør absolut ikke bogen ringere. En af de åbenlyse forskelle er naturligvis, at hjemmesider ikke sådan lader sig bringe med på skovturen, ferien eller i bilen. Det er en af styrkerne ved bogen, at den kan tages med, ligesom den jo kan ligge fremme og på den måde gøre børnene nysgerrige på aktiviteterne.

Bogen er opdelt i overskuelige afsnit. Således bliver det nemt at finde aktiviteter som netop pas-

ser til interesser, årstiden, vejret, emner osv. Aktiviteterne er beskrevet enkelt og ganske kort. Dette bevirker, at selv den lidt uøvede læser kan bruge bogen. Ligeledes er der på overskuelig vis angivet, hvilke materialer der skal bruges. Disse materialer er i vid udstrækning ting og sager, man finder i en alm. dansk husholdning eller institution.

Gennem hele bogen er der illustreret med billeder og tegninger, som understreger teksten, og er med til at gøre det hele let anvendeligt. Billeder og tegninger er også med til at gøre bogen spændende bare at bladre lidt rundt i.

Alt i alt en rigtig god inspirationsbog til læring, leg og fælles aktiviteter i naturen.

Fra bagsiden:

»Ud med ungerne
Friluftaktiviteter for børn

Rummer over 250 gennemprøvede ideer til at opleve naturen sammen med ungerne. Under søg naturen med hele kroppen: Duft, føl, smag, lyt, lær.

Bogen giver lærere, pædagoger og andre naturglade voksne inspiration til at lave friluftaktiviteter for børn gennem 35 temaer fordelt på de fire årstider.«

Her er en rigtig spejderbog, som vi alle kan få god gavn af.

BOGLISTEN

Best. nr.	Titel/forfatter	Sprog	Omtale	Pris
BB-01	»Friluftsliv under forandring«, Søren Andkjær	Dansk	64/05	175,00
BU-01	»Udendørs pædagogik«, Dahlgren og Szcsepanski	Dansk	51/02	170,00
DU-01	»Education and learning through outdoor activities«, J. Neumann	Engelsk	63/05	120,00
FR-01	»Smakkejollen og friluftslivet«, Ib Ivar Dahl	Dansk	64/05	215,00
MT-01	»Udeundervisning i folkeskolen«, Erik Mygind (red.)	Dansk	65/06	185,00
AT-02	»Den store bog om kajak og kano«, Bill Mattos	Dansk	69/07	249,00
MU-02	»Natur og miljø i pædagogisk arbejde«, Lasse Edlev	Dansk	65/06	260,00
IF-15	»Fodnoter...«, Karsten Wind Meyerhoff	Dansk	62/05	225,00
NO-22	»Ud med ungerne«, Jens Morten Frederiksen	Dansk	69/07	215,00
DB-30	»De 100 bedste Trangia opskrifter«, Johansen og Stummann	Dansk	42/00	69,00
FA-31	»Om å gripe fjellet...«, Red. Thorbjørn Ydegaard	Dansk	66/06	50,00
NO-45	»Friluftslivet i vinterfjellet«, Mats D. Melbye	Norsk	56/03	250,00
NO-46	»Friluftsliv - grunnbok«, Bischoff og Mytting	Norsk	41/00	250,00
AS-47	»Fritt frem for uteskole«, Trond V. Vedum	Norsk	61/05	325,00
FR-52	»Friluftslivet og økokulturen«, Ib Ivar Dahl	Dansk	61/05	150,00
BS-60	»Dyr og planter ved vore kyster«, Dennis Lisberg	Dansk	58/04	69,00
KW-72	»The Ultimate Guide«, Ken Whiting	Engelsk	66/06	220,00
BC-78	»Canoe and Kayak Handbook«, Franco Ferrero	Engelsk	52/02	195,00
WW-85	»Friluftsboken«, Lars Fält	Svensk	58/04	205,00
WW-86	»Vinterfärden«, Lars Fält	Svensk	60/04	205,00
NB-90	»Træklating i de danske skove«, Skytte, Boysen og Schunck	Dansk	55/03	150,00

Alle priser er inkl. dansk moms og gældende pr. 1. marts 2007.

Dertil kommer ekspedition/forsendelse på 50 kr. uanset antal bøger.

Forbehold for evt. udsolgte bøger samt prisstigninger, der skyldes kursændringer.

Da vi kun har nogle enkelte af bøgerne på lager, må der ofte påregnes en leveringstid på min. 1 måned efter bestilling.

Bestil evt. via hjemmesiden: www.danskefriluftsliv.dk.

Friluftsbogklubben – bestillingskupon

Jeg bestiller hermed følgende bøger:

best.nr.	antal	best.nr.	antal	best.nr.	antal
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____	_____

Medlemsnummer (står på bagsiden af bladet): _____

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr. og by: _____

Telefonnr.: _____

Bestillingskuponen adresseres til: Friluftsbogklubben, att. Søren Gerdes, Rosenwængets Sideallé 3 ^{3. et.}, 2100 København Ø

Afsender:
Rasmus Simonsen
Thorsø Skovvej 2 D
8600 Silkeborg

BESØG VORES NYE WEBSITE PÅ WWW.FRILUFTSLAGERET.DK

FRILUFTSLAGERET GIVER DIG RÅD

For os er friluftslivet en livsstil. Med en bred baggrundsviden inden for næsten alle former for udeaktiviteter, er vi i stand til at rådgive dig, uanset hvilken type udeliv, du dyrker.

Friluftslageret har det største udvalg af udstyr til friluftsliv. Kig forbi forretningen i Odense eller besøg vores butik på nettet på www.friluftslageret.dk og se vores store udvalg. Rekvirer katalog på 63 12 37 37 eller via hjemmesiden.

Ungdomsskolen, lærere og elever opnår 20% rabat på alle* varer i Friluftslageret.

(*Gælder ikke GPS, mad- og tilbudsvarer.)

friluftslageret

LÆSSØEGADE 12 • 5000 ODENSE C. • Tel.: 63 12 37 37 • Fax: 63 12 37 36 • WWW.FRILUFTSLAGERET.DK
ÅBNINGSTIDER I BUTIKKEN: MAN-TOR 10:00-17:30 • FRE 10:00 - 19:00 • LØR 10:00-14:00 • WEBSITEN ER ALTID ÅBEN